ԵՍԹԵՐԻ ԳԻՐՔԸ

ՎԱՇԹԻ ԹԱԳՈՒՀԻՆ ԿԸ ԳՐԳՈՒԷ ԹԱԳԱՒՈՐԸ

1

Ասուերոսի օրերը, (այս այն Ասուերոսն է, որ Հնդկաստանէն մինչեւ Եթովպիա՝ հարիւր քսաներեքթը գաւառի վրայ կը թագաւորէր,) 2 այն օրերը՝ երբ Ասուերոս թագաւորը իր թագաւորութեան գահին վրայ կը նստէր Շուշան մայրաքաղաքին մէջ, 3 իր թագաւորութեան երրորդ տարին՝ ան խնճոյք մը սարքեց իր բոլոր իշխանաւորներուն ու ծառաներուն. Պարսկաստանի եւ Մարաստանի [ա]կտրիճները, մեծամեծներն ու գաւառներու պետերը անոր առջեւ էին: 4 Երկար ժամանակ, այսինքն՝ հարիւր ութսուն օր, իր թագաւորութեան փառաւոր հարստութիւնը եւ իր մեծութեան հոյակապ շքեղութիւնը ցոյց տուաւ:

5 Երբ այդ օրերը լրացան, թագաւորը Շուշան մայրաքաղաքը գտնուող ամբողջ ժողովուրդին, մեծէն մինչեւ պզտիկին, եօթը օր խնճոյք սարքեց՝ թագաւորին ապարանքին պարտէզի գաւիթին մէջ: 6 Ճերմակ բեհեզէ, կանաչ կերպասէ եւ [բ]կապուտակէ վարագոյրներ՝ բեհեզէ ու [գ]ծիրանիէ պարաններով եւ արծաթէ օղակներով՝ մարմարէ սիւներէ [դ]կախուած էին. ոսկիէ եւ արծաթէ [ե]բազմոցներ զետեղուած էին պորփիւրէ, ճերմակ մարմարէ, ալապաստրէ ու սեւ մարմարէ սալայատակի մը վրայ: 7 Խմելիքները ոսկիէ անօթներով կու տային, տեսակ-տեսակ անօթներով: Թագաւորական գինին առատ էր, թագաւորին [զ]առատաձեռնութեան համեմատ: 8 Օրէնքին համաձայն կը խմէին, եւ ո՛չ մէկը հարկադրուած էր. արդարեւ թագաւորը իր տան բոլոր մեծերուն [է]հրամայեր էր որ իւրաքանչիւրին փափաքին համաձայն վարուին: 9 Վաշթի թագուհին ալ կիներո՛ւն խնճոյք սարքեց՝ Ասուերոս թագաւորին [ը]պալատին մէջ:

10 Եօթներորդ օրը, երբ թագաւորին սիրտը գինիէն զուարթացած էր, [թ]իր առջեւ սպասարկող եօթը ներքինիներուն՝ Մեհումանի, Բիզթայի, Արբոնայի, Բիգթայի, Աբագթայի, Զեթարի ու Քարքասի հրամայեց 11 որ Վաշթի թագուհին իր թագաւորական թագով թագաւորին առջեւ բերեն, որպէսզի ժողովուրդներուն եւ իշխանաւորներուն ցոյց տայ անոր գեղեցկութիւնը, որովհետեւ ան վայելուչ տեսք ունէր: 12 Բայց Վաշթի թագուհին մերժեց երթալ՝ ներքինիներուն [ժ]միջոցով ղրկուած թագաւորին հրամանին

[ա] Կամ՝ զինեալ ոյժը

[բ] Այսինքն՝ կապուտակով ներկուած կերպասէ

[գ] Այսինքն՝ ծիրանիով ներկուած

[դ] Եբր.՝ բռնուած

[ե] Կամ՝ մահիճներ

[զ] Եբր.՝ ձեռքին

[է] Եբր.՝ հիմներ

[ը] Եբր.՝ թագաւորական տան

[թ] Եբր.՝ Ասուերոս թագաւորին

[ժ] Եբր.՝ ձեռքով

համաձայն. ուստի թագաւորը չափազանց զայրացաւ եւ իր ցասումը բռնկեցաւ:

13 Այն ատեն թագաւորը ժամանակները գիտցող իմաստուններուն ըսաւ. (արդարեւ թագաւորը այս կերպով խորհուրդ կը հարցնէր բոլոր օրէնք եւ դատաստան գիտցողներուն. 14 իր մօտն էին Պարսկաստանի ու Մարաստանի եօթը իշխանաւորները.— Կարսենա, Սեթար, Ադմաթա, Թարսիս, Մերէս, Մարսենա եւ Մեմուքան. անոնք թագաւորին երեսը կը տեսնէին ու թագաւորութեան [h]առաջին խորհրդականներն էին՝.) 15 «Օրէնքին համաձայն ի՞նչ պէտք է ընել Վաշթի թագուհիին, քանի ներքինիներուն միջոցով Ասուերոս թագաւորին ղրկած հրամանը չգործադրեց»:

16 Այն ատեն Մեմուքան՝ թագաւորին ու իշխանաւորներուն առջեւ պատասխանեց. «Վաշթի թագուհին ո՛չ միայն թագաւորին դէմ անօրէնութիւն ըրաւ, հապա բոլոր իշխանաւորներուն դէմ եւ Ասուերոս թագաւորին բոլոր գաւառներուն մէջ եղող բոլոր ժողովուրդներուն դէմ: 17 Արդարեւ թագուհիին արարքին լուրը բոլոր կիներուն մէջ պիտի [l]տարածուի, անոնց ամուսիններն ալ իրենց աչքերուն պիտի արհամարհուին՝ երբ ըսուի. "Ասուերոս թագաւորը հրամայեց որ Վաշթի թագուհին իր առջեւ բերեն, բայց ան չեկա□: 18 Եւ այսօր թագուհիին արարքին լուրը լսող Պարսկաստանի ու Մարաստանի իշխանուհիները նոյնպէս պիտի պատասխանեն թագաւորին բոլոր իշխանաւորներուն, ուստի բաւական արհամարհանք եւ զայրոյթ պիտի ըլլայ: 19 Հետեւաբար՝ եթէ թագաւորին [m]հաճելի է՝ իրմէ թագաւորական հրաման մը թող [n]տրուի,— ու Պարսիկներու եւ Մարերու օրէնքներուն մէջ թող արձանագրուի՝ անփոփոխելի ըլլալու համար,— որ Վաշթի անգամ մըն ալ Ասուերոս թագաւորին առջեւ չգայ, ու թագաւորը անոր [o]թագուհութիւնը անկէ լաւ եղող ուրիշ կնոջ մը տայ: 20 Ուստի երբ թագաւորին [p]տալիք վճիռը լսուի իր ամբողջ թագաւորութեան մէջ, որ շատ ընդարձակ է, բոլոր կիները՝ մեծէն մինչեւ պզտիկը՝ իրենց ամուսինները պիտի պատուեն»:

21 Այս խօսքը թագաւորին եւ իշխանաւորներուն [q]հաճելի եղաւ, ու թագաւորը Մեմուքանի ըսածին համաձայն ըրաւ, 22 թագաւորին բոլոր գաւառներուն [r]նամակներ ղրկելով, իւրաքանչիւր գաւառի՝ իր գիրով, եւ իւրաքանչիւր ժողովուրդի՝ իր լեզուով, որպէսզի ամէն մարդ իր տան մէջ իշխէ ու իր ժողովուրդին լեզուով խօսի:

ԵՍԹԵՐ Կ'ԸԼԼԱՅ ԹԱԳՈՒՀԻ

2

---

[h] Եբր.՝ մէջ առաջին կարգին վրայ կը նստէին

[l] Եբր.՝ դուրս ելլէ

[m] Եբր.՝ լաւ

[n] Եբր.՝ դուրս ելլէ

[o] Եբր.՝ թագաւորական աստիճանը

[p] Եբր.՝ ընելիք

[q] Եբր.՝ աչքերուն լաւ

[r] Եբր.՝ գրութիւններ

Այս [ա]դէպքերէն ետք՝ երբ Ասուերոս թագաւորին ցասումը մեղմացաւ, Վաշթին, անոր
ըրածը եւ անոր դէմ [բ]վճռուածը յիշեց: 2 Թագաւորին ծառայող սպասաւորները ըսին.
«Թագաւորին համար վայելուչ տեսքով կոյս երիտասարդուհիներ թող փնտռուին. 3
թագաւորը իր թագաւորութեան բոլոր գաւառներուն մէջ վերատեսուչներ թող նշանակէ,
որպէսզի բոլոր վայելուչ տեսքով կոյս երիտասարդուհիները Շուշան մայրաքաղաքը
հաւաքեն՝ [գ]կանանոցը, թագաւորին ներքինիին՝ կիներու պահապան Հեգէի [դ]հսկողութեան
տակ. անոնց օծանելիքներ թող տրուին, 4 ու թագաւորին [ե]հաճելի եղող երիտասարդուհին
Վաշթիի տեղ թագուհի թող ըլլայ»: Այս խօսքը թագաւորին հաճելի եղաւ, եւ այդպէս ըրաւ:

5 Շուշան մայրաքաղաքին մէջ հրեայ մարդ մը կար, որուն անունը Մուրթքէ էր.
Բենիամինեան Կիսի որդիին՝ Սեմէիի որդիին՝ Յայիրի որդին էր: 6 Ան Երուսաղէմէն
տարագրուած էր այն [գ]գերիներուն հետ, որոնք Բաբելոնի Նաբուգոդոնոսոր թագաւորին
տարագրած Յուդայի Յեքոնիա թագաւորին հետ տարագրուեցան: 7 Ան իր հօրեղբօր
աղջիկին՝ Ադասսայի, այսինքն՝ Եսթերի հոգատարն էր, որովհետեւ ան հայր ու մայր
չունէր: Այդ երիտասարդուհին գեղեցիկ դէմք եւ վայելուչ տեսք ունէր. անոր հօր ու մօր
մեռնելէն ետք, Մուրթքէ զայն քովը առեր էր՝ իբր իր աղջիկը:

8 Երբ թագաւորին հրամանը եւ հրովարտակը լսուեցան, ու Շուշան մայրաքաղաքին
մէջ շատ երիտասարդուհիներ հաւաքուեցան՝ Հեգէի հսկողութեան տակ, Եսթեր ալ
[է]պալատը ընդունուեցաւ, կիներու պահապան Հեգէի հսկողութեան տակ: 9
Երիտասարդուհին անոր հաճելի եղաւ եւ անոր առջեւ կարեկցութիւն [ը]գտաւ. ան ալ
արտորալով իրեն տուաւ իր օծանելիքներն ու [թ]ռոճիկը, նաեւ պալատէն իրեն տրուելու
համար պատրաստուած եօթը սպասուհիները, եւ զինք իր սպասուհիներուն հետ
փոխադրեց կանանոցին լաւագոյն յարկաբաժինը: 10 Եսթեր իր ժողովուրդն ու ազգութիւնը
չյայտնեց, քանի Մուրթքէ անոր պատուիրեր էր որ չյայտնէ: 11 Մուրթքէ ամէն օր
կանանոցի գաւիթին առջեւ կը շրջէր, որպէսզի Եսթերի [ժ]որպիսութիւնը եւ անոր հետ
վարուելու կերպը գիտնայ:

12 Երբ իւրաքանչիւր երիտասարդուհիի կարգը գար՝ Ասուերոս թագաւորին քով
կ'երթար, կիներու [ի]կանոնին համաձայն տասներկու ամիս պատրաստուելէ ետք: Արդարեւ

[ա] Եբր.՝ արարքներէն

[բ] Եբր.՝ կտրուածը

[գ] Եբր.՝ կիներու տունը

[դ] Եբր.՝ ձեռքին

[ե] Եբր.՝ աչքերուն լաւ

[զ] Եբր.՝ տարագիրներուն

[է] Եբր.՝ թագաւորին տունը

[ը] Եբր.՝ բարձրացուց

[թ] Եբր.՝ բաժինը

[ժ] Եբր.՝ խաղաղութիւնը

[ի] Եբր.՝ օրէնքին

անոնց արդուզարդին օրերը սա՛պէս կ՚անցնէին.— վեց ամիս զմուռսի իւղով կ՚օծուէին, վեց ամիս ալ բուրաւէտ համեմներով եւ կիներու օծանակներով: 13 Այսպէս պատրաստուած՝ երիտասարդուհին թագաւորին քով կ՚երթար. ինչ որ [1]ուզէր՝ անոր կը տրուէր, որպէսզի իրեն հետ կանանոցէն պալատը տանի: 14 Ան իրիկունը կ՚երթար, եւ առտուն միւս կանանոցը կը վերադառնար, թագաւորին ներքինիին՝ հարճերու պահապան Սաասգազի հսկողութեան տակ: Ան անգա՛մ մըն ալ թագաւորին քով չէր երթար, բայց միայն՝ եթէ թագաւորը անոր բաղձար եւ ան անունով կանչուէր:

15 Երբ թագաւորին քով երթալու կարգը Մուրթքէի հօրեղբօր՝ Աբիքէլի աղջիկին՝ Եսթերի եկաւ, (որ Մուրթքէ քովը առեր էր՝ իբր իր աղջիկը,) ան թագաւորին ներքինիին՝ կիներու պահապան Հեգէի [2]որոշածէն զատ ուրիշ ոչինչ պահանջեց: Եսթեր բոլոր զինք տեսնողներուն [3]առջեւ շնորհք կը գտնէր: 16 Եսթեր Ասուերոս թագաւորին քով՝ անոր պալատը ընդունուեցաւ տասներորդ ամիսը, այսինքն՝ Թեբէթ ամսուան մէջ, անոր թագաւորութեան եօթներորդ տարին: 17 Թագաւորը Եսթերը բոլոր կիներէն աւելի սիրեց, եւ ան իր առջեւ բոլոր կոյսերէն աւելի շնորհք ու կարեկցութիւն գտաւ. ուստի թագաւորական թագը անոր գլուխը դրաւ, եւ զայն Վաշթիի տեղ թագուհի ըրաւ: 18 Թագաւորը իր բոլոր իշխանաւորներուն ու ծառաներուն մեծ խնճոյք մը սարքեց — Եսթերի խնճոյքը. գաւառներուն ալ [4]հանգստութիւն [5]շնորհեց, եւ պարգեւներ տուաւ՝ թագաւորին [6]առատաձեռնութեան համեմատ:

ՄՈՒՐԹՔԷ ԿԸ ՓՐԿԷ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

19 Երբ երկրորդ անգամ կոյսեր հաւաքեցին, Մուրթքէ թագաւորին դուռը կը նստէր: 20 Եսթեր իր ազգութիւնը եւ ժողովուրդը յայտնած չէր, ինչպէս Մուրթքէ իրեն պատուիրեր էր. արդարեւ Եսթեր Մուրթքէի հրամանը կը գործադրէր, ինչպէս երբ անոր հոգատարութեան տակ էր:

21 Այդ օրերը՝ երբ Մուրթքէ թագաւորին դուռը կը նստէր, [7]դրան պահապաններէն Բիգթան ու Թարէս, թագաւորին երկու ներքինիները, զայրացան եւ [8]մտադրեցին Ասուերոս թագաւորին վրայ ձեռք երկարել: 22 Մուրթքէ այս լուրէն տեղեակ ըլլալով՝ Եսթեր թագուհիին իմացուց, Եսթեր ալ Մուրթքէի անունով թագաւորին պատմեց: 23 Այս խնդիրը քննարկուելով՝ [9]ստուգուեցաւ. ուստի անոնք երկուքն ալ ծառէ մը կախուեցան, եւ ասիկա

---

[1] Եբր.՝ ըսէր

[2] Եբր.՝ ըսածէն

[3] Եբր.՝ աչքերուն

[4] Այսինքն՝ հարկի թեթեւացում

[5] Եբր.՝ ըրաւ

[6] Եբր.՝ ձեռքին

[7] Եբր.՝ սեմին

[8] Եբր.՝ փնտռեցին

[9] Եբր.՝ ճշմարիտ գտնուեցաւ

ժամանակագրութեան գիրքին մէջ գրուեցաւ՝ թագաւորին ներկայութեան:

ՀԱՄԱՆ ԿԸ ԾՐԱԳՐԷ ՀՐԵԱՆԵՐԸ ԲՆԱՋՆՋԵԼ

3

Այս [a]դէպքերէն ետք, Ասուերոս թագաւորը Ագագացի Ամադաթայի որդին՝ Համանը մեծցուց, զայն բարձրացուց, եւ անոր աթոռը իրեն հետ եղող բոլոր իշխանաւորներուն աթոռէն վեր դրաւ: 2 Թագաւորին դուռը եղող թագաւորին բոլոր ծառաները ծռելով կ'երկրպագէին Համանի, վասնզի թագաւորը այդպէս պատուիրեր էր անոր մասին. բայց Մուրթքէ չէր ծռեր ու չէր երկրպագեր: 3 Թագաւորին դուռը եղող թագաւորին ծառաները Մուրթքէի ըսին. «Ինչո՞ւ թագաւորին պատուէրը կ'անտեսես»: 4 Անոնք ամէն օր անոր կը խօսէին, բայց անոնց մտիկ չէր ըներ. ուստի Համանի պատմեցին, որպէսզի տեսնեն թէ արդեօք Մուրթքէ իր խօսքերուն վրայ հաստատ պիտի կենա՛յ. արդարեւ ան իր Հրեայ ըլլալը անոնց իմացուցեր էր: 5 Երբ Համան տեսաւ թէ Մուրթքէ ծռելով իրեն չ'երկրպագեր, ցասումով լեցուեցաւ. 6 բայց իր աչքերուն արհամարհելի էր միայն Մուրթքէի վրայ ձեռք երկարել, քանի որ Մուրթքէի ժողովուրդը իրեն յայտներ էին. Համան [b]մտադրեց Մուրթքէի ժողովուրդը բնաջնջել, այսինքն՝ Ասուերոսի ամբողջ թագաւորութեան մէջ եղող բոլոր Հրեաները:

7 Ասուերոս թագաւորին տասներկրորդ տարին, առաջին ամիսը, այսինքն՝ Նիսան ամսուան մէջ, Համանի առջեւ [g]փուր (այսինքն՝ վիճակ) ձգեցին, [d]ամէն օրուան եւ ամէն ամսուան համար", մինչեւ տասներկրորդ ամիսը, այսինքն՝ Ադար ամիսը:

8 Յետոյ Համան Ասուերոս թագաւորին ըսաւ. «Քու թագաւորութեանդ բոլոր գաւառներուն մէջ՝ ժողովուրդը մը կայ, ժողովուրդներուն մէջ ցրուած ու տարածուած: Անոնց օրէնքները բոլոր ժողովուրդներուն օրէնքներէն տարբեր են: Անոնք թագաւորին օրէնքները չեն գործադրեր. ուստի չի պատշաճիր որ թագաւորը անոնց արտօնէ: 9 Եթէ թագաւորին [e]հաճելի է, թող [g]հրաման տրուի" որ զանոնք բնաջնջեն. ես ալ տասը հազար տաղանդ արծաթ [h]կու տամ" [i]պաշտօնատարներուն, որպէսզի թագաւորին գանձը բերեն»: 10 Այն ատեն թագաւորը իր ձեռքէն մատանին հանեց, զայն Հրեաներու [j]հակառակորդին՝ Ագագացի Ամադաթայի որդիին՝ Համանի տուաւ, 11 ու թագաւորը Համանի ըսաւ. «Այդ արծաթը քեզի տրուած է, նաեւ այդ ժողովուրդը, որպէսզի անոնց հետ վարուիս ինչպէս որ

---

[a] Եբր.՝ արարքներէն

[b] Եբր.՝ փնտռեց

[g] Այսինքն՝ բախտ (պարսկերէն)

[d] Եբր.՝ օրէ օր եւ ամիսէ ամիս

[e] Եբր.՝ լաւ

[g] Եբր.՝ գրուի

[h] Եբր.՝ ձեռքերուն մէջ կը կշռեմ

[i] Եբր.՝ հարկապահանջ գործակատարներուն

[j] Կամ՝ ճնշողին

ժքեզի հաճելի՝՝ ըլլայ»:

12 Առաջին ամսուան տասներեքերորդ օրը՝ թագաւորին ատենադպիրները կանչուեցան, ու Համանի ամբողջ պատուիրածին համաձայն գրուեցաւ թագաւորին սատրապներուն, բոլոր գաւառներուն վրայ նշանակուած կուսակալներուն եւ իւրաքանչիւր ժողովուրդի իշխանաւորներուն, ամէն գաւառի իր գիրով ու ամէն ժողովուրդի իր լեզուով. Ասուերոս թագաւորին անունով գրուեցաւ, եւ թագաւորին մատանիով կնքուեցաւ: 13 ԻՆամակները սուրհանդակներու ձեռքով ղրկուեցան թագաւորին բոլոր գաւառները, որպէսզի մէկ օրուան մէջ, տասներկրորդ ամսուան – այսինքն՝ Ադար ամսուան – տասներեքերորդ օրը, բոլոր Հրեաները – երիտասարդներէն մինչեւ ծերերը, նաեւ մանուկներն ու կիները – կոտորեն, սպաննեն ու կորսնցնեն, եւ անոնց ունեցածը իբր աւար կողոպտեն: 14 Իւրաքանչիւր գաւառի մէջ լհրատարակուելիք հրովարտակին գրութեան պատճէնը բոլոր ժողովուրդներուն խհաղորդուեցաւ, որպէսզի այդ օրուան համար պատրաստ ըլլան: 15 Սուրհանդակները թագաւորին հրամանէն հարկադրուելով՝ ծմեկնեցան, ու հրովարտակը Շուշան մայրաքաղաքին մէջ ալ հրատարակուեցաւ: Թագաւորը ու Համան խմելու նստան, սակայն Շուշան քաղաքը շփոթութեան մէջ էր:

ՄՈՒՐԹՔԷ ԵՍԹԵՐԷՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԽՆԴՐԷ

4

Երբ Մուրթքէ բոլոր կատարուածները գիտցաւ, իր հանգուստները պատռեց, եւ քուրձ հագաւ ու վրան մոխիր ցանեց: Յետոյ քաղաքին մէջտեղը ՝՝գնաց՝ բարձր եւ բողբալից ձայնով աղաղակելով, 2 ու թագաւորին դրան առջեւ հասնելով կայնեցաւ, քանի քուրձ հագած մարդ մը չէր կրնար թագաւորին դռնէն ներս մտնել: 3 Բոլոր գաւառներուն մէջ, ո՛ւր որ թագաւորին հրամանը եւ հրովարտակը կը հասնէին, Հրեաներուն մէջ մեծ սուգ կ՚ըլլար, ծոմ, լաց ու կոծ. շատերն ալ քուրձի եւ մոխիրի վրայ կը պառկէին:

4 Եսթերի սպասուհիներն ու ներքինիները եկան եւ իրեն պատմեցին: Թագուհին չափազանց սարսափեցաւ. հագուստներ ղրկեց՝ որ Մուրթքէի հագցնեն ու անոր վրայէն քուրձը հանեն, բայց ան չընդունեց: 5 Եսթեր Հաթաքը կանչեց, թագաւորին ներքինիներէն մէկը, (որ թագաւորը գնշանակեր էր՝ անոր դսպասարկելու,) եւ անոր պատուիրեց որ Մուրթքէէն հասկնայ թէ այդ ի՛նչ էր, ու ինչո՛ւ այդպէս կը վարուէր: 6 Ուստի Հաթաք

ժ Եբր.՝ քու աչքերուդ լաւ

ի Եբր.՝ գրութիւններ

լ Եբր.՝ տրուելիք

խ Եբր.՝ յայտնուեցաւ

ծ Եբր.՝ դուրս ելան

՝՝ Եբր.՝ դուրս ելաւ

դ Եբր.՝ դառն

գ Եբր.՝ կայնեցուցեր

դ Եբր.՝ առջեւ

Մուրթքէի քով [e]գնաց, թագաւորին դրան առջեւի հրապարակը: 7 Մուրթքէ անոր պատմեց
բոլոր իրեն պատահածները, նաեւ Համանի յայտարարութիւնը՝ թէ խոստացած էր
թագաւորին գանձին արծաթ [զ]տալ Հրեաներուն համար, որպէսզի զանոնք կորսնցնէ: 8
Զանոնք բնաջնջելու համար Շուշանի մէջ [է]հրատարակուած հրովարտակին գրութեան
պատճէնը տուաւ անոր, որպէսզի Եսթերի ցուցնէ, անոր բացատրէ, եւ անոր պատուիրէ որ
թագաւորին քով մտնէ, անոր աղաչէ ու անոր առջեւ իր ժողովուրդին համար թախանձէ: 9
Հաթաք գնաց եւ Մուրթքէի խօսքերը Եսթերի հաղորդեց:

10 Եսթեր Հաթաքի հետ խօսեցաւ ու պատուիրեց որ Մուրթքէի սա՛ պատասխանը տանի.
11 «Թագաւորին բոլոր ծառաները եւ թագաւորին գաւառներուն ժողովուրդները լաւ գիտեն
թէ օրէնք մը կայ՝ որ [ը]մահուան կը դատապարտէ՛՛ այն մարդը կամ կինը, որ թագաւորին
ներքին գաւիթը կը մտնէ՝ առանց կանչուած ըլլալու. միայն ողջ կը մնայ ա՛ն՝ որուն
թագաւորը իր ոսկի մականը կ՚երկարէ: Իսկ ես թագաւորին քով մտնելու կանչուած չեմ
երեսուն օրէ ի վեր»: 12 Եսթերի խօսքերը Մուրթքէի հաղորդեցին. 13 Մուրթքէ ալ ըսաւ որ
Եսթերի սա՛ պատասխանը տանին. «[թ]Մի՛ կարծեր՛՛ թէ թագաւորին տունը ըլլալով՝ բոլոր
Հրեաներէն միայն դո՛ւն պիտի ազատիս: 14 Արդարեւ եթէ դուն լռես այս ժամանակին մէջ,
ուրիշ տեղէ մը [ժ]օգնութիւն եւ ազատում պիտի [ի]հասնին Հրեաներուն, բայց դուն ու հօրդ
տունը պիտի կորսուիք. ո՞վ գիտէ, թերեւս դուն այսպիսի ատենուան մը համար [լ]թագուհի
եղար՛՛»:

15 Եսթեր հրամայեց որ Մուրթքէի սա՛ [խ]պատասխանը տանին՛՛. 16 «Գնա՛, Շուշան
գտնուող բոլո՛ր Հրեաները հաւաքէ, եւ ինծի համար ծո՛մ պահեցէք. երեք օր մի՛ ուտէք ու
մի՛ խմէք՝ գիշեր թէ ցերեկ: Ես ալ նոյնպէս ծոմ պիտի պահեմ՝ իմ սպասուհիներովս, եւ
այդպէս թագաւորին քով պիտի մտնեմ, ինչ որ օրէնքին համաձայն չէ, ու եթէ մեռնիմ՝
թող մեռնիմ»: 17 Այն ատեն Մուրթքէ [ծ]հեռացաւ, եւ գործադրեց ամէն ինչ որ Եսթեր իրեն
պատուիրեր էր:

ԵՍԹԵՐ ԽՆՃՈՅՔԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ ԹԱԳԱՒՈՐԸ ԵՒ ՀԱՄԱՆԸ

5

---

[e] Եբր.՝ դուրս ելաւ

[զ] Եբր.՝ կշռել

[է] Եբր.՝ տրուած

[ը] Եբր.՝ կը մեռցնէ

[թ] Եբր.՝ Անձիդ մէջ մի՛ կարծեր

[ժ] Եբր.՝ միջոց

[ի] Եբր.՝ ելլեն

[լ] Եբր.՝ թագաւորութեան հասար

[խ] Եբր.՝ վերադարձնեն

[ծ] Եբր.՝ անցաւ

Երրորդ օրը՝ Եսթեր հագաւ իր թագաւորական հանդերձները, ու կայնեցաւ [ա]պալատին ներքին գաւիթին մէջ, թագաւորին տան դիմաց: Թագաւորը նստած էր իր թագաւորական գահին վրայ՝ թագաւորական տան մէջ, տան մուտքին դիմաց: 2 Երբ թագաւորը տեսաւ Եսթեր թագուհին՝ որ գաւիթին մէջ կայնած էր, Եսթեր շնորհք [բ]գտաւ իր [գ]առջեւ. թագաւորը Եսթերի երկարեց իր ձեռքը եղած ոսկի մականը, ու Եսթեր մօտեցաւ եւ մականին ծայրին դպաւ: 3 Թագաւորը անոր ըսաւ. «Ո՛վ Եսթեր թագուհի, ի՞նչ եղաւ քեզի, եւ ի՞նչ է պահանջդ. մինչեւ թագաւորութեան կէսն ալ ըլլայ՝ պիտի տրուի քեզի»: 4 Եսթեր պատասխանեց. «Եթէ թագաւորին [դ]հաճելի է, թագաւորը այսօր թող գայ իրեն սարքած խնճոյքիս՝ Համանի հետ»: 5 Թագաւորը ըսաւ. «Շտապելով կանչեցէ՛ք Համանը, որպէսզի Եսթերի ըսածը կատարէ»: Եւ թագաւորը Համանի հետ գնաց Եսթերի սարքած խնճոյքին:

6 [ե]Երբ գինի կը խմէին՝՝, թագաւորը Եսթերի ըսաւ. «Ի՞նչ է խնդրանքդ. ըսէ՛, ու քեզի պիտի տրուի: Ի՞նչ է պահանջդ. մինչեւ թագաւորութեան կէսն ալ ըլլայ՝ պիտի կատարուի»: 7 Եսթեր պատասխանեց. «Իմ խնդրանքս եւ պահանջս սա՛ է. 8 եթէ թագաւորին առջեւ շնորհք գտայ, ու եթէ թագաւորին [զ]հաճելի է իմ խնդրածս տալ եւ պահանջածս կատարել, թագաւորն ու Համան դարձեալ թող գան իրենց համար սարքելիք խնճոյքիս, եւ վաղը թագաւորին ըսածը պիտի կատարեմ»:

ՀԱՄԱՆ ԿԸ ԾՐԱԳՐԷ ՄՈՒՐԹՔԷՆ ՄԵՌՑՆԵԼ

9 Համան այդ օրը ուրախ եւ գուարթ սիրտով դուրս ելաւ. բայց երբ Համան թագաւորին դուռը նստած տեսաւ Մուրթքէն՝ որ ոտքի չէր ելլեր եւ իրեն համար տեղէն չէր շարժեր, Համան ցասումով լեցուեցաւ Մուրթքէի դէմ: 10 Բայց Համան ինքզինք զսպեց, իր տունը գնաց, ու մարդ ղրկելով՝ իր [է]բարեկամներն ու կինը՝ Զերէսը կանչել տուաւ: 11 Համան անոնց պատմեց իր հարստութեան փառքին, իր որդիներուն շատութեան եւ այն բոլոր բաներուն մասին՝ որոնցմով թագաւորը զինք մեծցուցեր էր, եւ թէ ի՛նչպէս իշխանաւորներէն ու թագաւորին ծառաներէն աւելի բարձրացուցեր էր: 12 Ապա Համան ըսաւ. «Նաեւ Եսթեր թագուհին թագաւորին հետ ինձմէ զատ ո՛չ մէկը [ը]հրաւիրեց իր սարքած խնճոյքին, ու վաղուան համար ալ թագաւորին հետ իր քով հրաւիրուած եմ: 13 Բայց այս բոլորը ինծի համար [թ]ո՛չ մէկ արժէք ունին՝՝, որքան ատեն որ հրեայ Մուրթքէն թագաւորին դուռը նստած տեսնեմ»: 14 Անոր կինը՝ Զերէս, եւ անոր բոլոր բարեկամները

[ա] Եբր.՝ թագաւորին տան

[բ] Եբր.՝ բարձրացուց

[գ] Եբր.՝ աչքերուն

[դ] Եբր.՝ լաւ

[ե] Եբր.՝ Գինիի խնճոյքին ատեն

[զ] Եբր.՝ լաւ

[է] Եբր.՝ սիրելիներն

[ը] Եբր.՝ մտցուց

[թ] Եբր.՝ ոչինչի հաւասար են

իրեն պատասխանեցին. «Յիսուն կանգուն բարձրութեամբ փայտ մը թող շինուի, ու վաղը առտու թագաւորին ըսէ որ Մուրթքէ անոր վրայ կախուի. իսկ դուն թագաւորին հետ ուրախ սիրտով խնճոյքի՛ն գնա»: Այս խօսքը Համանի [ժ]հաճելի եղաւ, եւ փայտը պատրաստել տուաւ:

ԹԱԳԱՒՈՐԸ ԿԸ ՊԱՏՈՒԷ ՄՈՒՐԹՔԷՆ

6

Այդ գիշերը թագաւորին քունը փախաւ, ու հրամայեց որ Ժամանակագրութեան – յիշատակութիւններու – գիրքը բերեն, եւ թագաւորին առջեւ անոնք կարդացուեցան: 2 Հոն գրուած գտնուեցաւ թէ Մուրթքէ իմացուցեր էր թագաւորին երկու ներքինիներուն՝ Բիգթանի ու Թարէսի մասին, որոնք դրան պահապաններն էին, թէ անոնք [ա]մտադրեր էին Ասուերոս թագաւորին վրայ ձեռք երկարել: 3 Թագաւորը ըսաւ. «Ատոր փոխարէն ի՞նչ պատիւ կամ մեծարանք [բ]տրուեցաւ Մուրթքէի»: Թագաւորին ծառայող սպասաւորները պատասխանեցին. «Անոր ոչինչ տրուեցաւ»: 4 Թագաւորը ըսաւ. «Ո՞վ կայ գաւիթը»: (Համան [գ]պալատին արտաքին գաւիթը եկած էր՝ թագաւորին խօսելու, որ Մուրթքէն կախէ այն փայտին վրայ՝ որ ինք անոր համար պատրաստած էր:) 5 Թագաւորին սպասաւորները անոր պատասխանեցին. «Ահա՛ Համան գաւիթը կը սպասէ»: Թագաւորը ըսաւ. «Թող ներս գայ»:

6 Երբ Համան ներս եկաւ, թագաւորը անոր ըսաւ. «Ի՞նչ պէտք է ընել այն մարդուն, որ թագաւորը կը բաղձայ պատուել»: Համան իր սիրտին մէջ [դ]մտածեց. «Թագաւորը ինձմէ [ե]զատ ուրիշ՚ ո՞վ պիտի փափաքի պատուել»: 7 Ուստի Համան թագաւորին պատասխանեց. «Այն մարդուն համար՝ որ թագաւորը կը փափաքի պատուել, 8 թող բերեն թագաւորին հագած թագաւորական հանդերձը, թագաւորին հեծած ձին, եւ անոր գլուխը դրուած թագաւորական թագը. 9 հանդերձն ու ձին թող տրուին թագաւորին մեծամեծ իշխանաւորներէն մէկուն ձեռքը, հանդերձը հագցնեն այն մարդուն՝ որ թագաւորը կը փափաքի պատուել, զայն ձիուն վրայ հեծցնեն, քաղաքին հրապարակին մէջէն անցընեն եւ առջեւէն գոչեն. “Ա՛յսպէս պիտի ըլլայ այն մարդուն, որ թագաւորը կը փափաքի պատուել□»: 10 Այն ատեն թագաւորը Համանի ըսաւ. «Ինչպէս որ ըսիր՝ շուտո՛վ հանդերձն ու ձին առ, եւ թագաւորին դուռը նստող հրեայ Մուրթքէի ա՛յդպէս ըրէ. քու բոլոր ըսածներէդ ոչի՛նչ թող [զ]պակսի»:

11 Համան հանդերձն ու ձին առաւ, հանդերձը Մուրթքէի հագցնելով՝ զայն ձիուն վրայ հեծցուց, քաղաքին հրապարակէն անցուց, եւ առջեւէն [է]կը գոչէր՝՝. «Ա՛յսպէս պիտի ըլլայ

[ժ] Եբր.՝ լաւ

[ա] Եբր.՝ փնտռեր

[բ] Եբր.՝ եղաւ

[գ] Եբր.՝ թագաւորին տան

[դ] Եբր.՝ ըսաւ

[ե] Եբր.՝ աւելի

[զ] Եբր.՝ գետինը իյնայ

[է] Կամ՝ մէկը կը գոչէր

այն մարդուն, որ թագաւորը կը փափաքի պատուել»: 12 Մուրթքէ թագաւորին դուռը
վերադարձաւ. իսկ Համան՝ [ը]տրտում ու գլուխը ծածկած՝ շտապելով իր տունը մեկնեցաւ:
13 Համան իր կնոջ՝ Զերէսի եւ բոլոր [բ]բարեկամներուն պատմեց ամէն ինչ որ իրեն
պատահած էր: Անոր իմաստուններն ու կինը՝ Զերէս իրեն ըսին. «Եթէ Մուրթքէ (որուն
առջեւ դուն սկսար իյնալ) Հրեաներու զարմէն է, դուն անոր պիտի չյաղթես, հապա անոր
առջեւ անշուշտ պիտի իյնաս»: 14 Երբ անոնք տակաւին իրեն հետ կը խօսէին, թագաւորին
ներքինիները հասան եւ արտորալով Համանը Եսթերի սարքած խնճոյքին տարին:

ՀԱՄԱՆ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԻ ՄԱՀՈՒԱՆ

7

Թագաւորը Համանի հետ [ա]խնճոյքի գնաց Եսթեր թագուհիին քով: 2 Թագաւորը երկրորդ
օրն ալ՝ [բ]գինի խմելու" ատեն՝ Եսթերի ըսաւ. «Ո՛վ Եսթեր թագուհի, ի՞նչ է խնդրանքդ. ըսէ՛,
ու քեզի պիտի տրուի: Ի՞նչ է պահանջդ. մինչեւ թագաւորութեան կէսն ալ ըլլայ՝ պիտի
կատարուի»:
3 Եսթեր թագուհին պատասխանեց. «Եթէ քու [գ]առջեւդ շնորհք գտայ, ո՛վ թագաւոր, ու
եթէ թագաւորին [դ]հաճելի է, խնդրանքիս փոխարէն իմ կեանքս թող [ե]շնորհուի ինծի, եւ
պահանջիս փոխարէն՝ իմ ժողովուրդս: 4 Արդարեւ թէ՛ ես եւ թէ իմ ժողովուրդս ծախուած
ենք՝ կոտորուելու, սպաննուելու եւ կորսուելու. եթէ ծախուած ըլլայինք իբր ստրուկ կամ
ստրկուհի՝ լուռ կը կենայի, թէպէտ թշնամին թագաւորին [զ]րած վնասը չէր կրնար
հատուցանել»:
5 Ասուերոս թագաւորը խօսեցաւ Եսթեր թագուհիին եւ ըսաւ. «Ո՞վ է ան, եւ ո՞ւր է ան,
որ [է]համարձակեցաւ այսպէս ընել»: 6 Եսթեր պատասխանեց. «Հակառակորդն ու
թշնամին՝ այս չար Համանն է»: Համան թագաւորին ու թագուհիին առջեւ զարհուրեցաւ:
7 Թագաւորը [ը]խնճոյքէն ցասումով ոտքի ելաւ եւ ապարանքին պարտէզը գնաց: Բայց
Համան հոն կեցաւ՝ որպէսզի իր կեանքին համար Եսթեր թագուհիին թախանձէ,
որովհետեւ տեսաւ թէ իր վրայ չարիք որոշուած է թագաւորէն:
8 Երբ թագաւորը ապարանքին պարտէզէն [ը]խնճոյքին սենեակը" վերադարձաւ, Համան

[ը] Եբր.՝ սգալով

[բ] Եբր.՝ սիրելիներուն

[ա] Եբր.՝ խմելու

[բ] Եբր.՝ գինիի խնճոյքին

[գ] Եբր.՝ աչքերուդ

[դ] Եբր.՝ լաւ

[ե] Եբր.՝ տրուի

[զ] Եբր.՝ սիրտը լեցուց

[է] Եբր.՝ գինիի խնճոյքէն

[ը] Եբր.՝ գինիի խնճոյքին տունը

Եսթերի եղած [բ]բազմոցին վրայ փռուած" էր: Թագաւորը ըսաւ. «Միթէ իմ քովս՝ տան մէջ թագուհի՞ն ալ պիտի [ժ]բռնաբարէ»: Երբ այս խօսքը թագաւորին բերանէն ելաւ, Համանի երեսը ծածկեցին: 9 Այն ատեն Արբոնա, ներքինիներէն մէկը, թագաւորին ներկայութեան ըսաւ. «Ահա՛ այն յիսուն կանգուն բարձրութեամբ փայտը, որ Համան պատրաստեց թագաւորին բարիք [ի]ընող Մուրթքէի համար, Համանի տան մէջ կեցած է»: Թագաւորն ալ ըսաւ. «Ջինք կախեցէ՛ք անոր վրայ»: 10 Ուստի Համանը Մուրթքէի համար պատրաստած փայտին վրայ կախեցին: Այն ատեն թագաւորին ցասումը մեղմացաւ:

ՀՐՈՎԱՐՏԱԿԸ ԿԸ ԽԱՓԱՆՈՒԻ

8

Այդ օրը Ասուերոս թագաւորը Հրեաներու հակառակորդին՝ Համանի տունը Եսթեր թագուհիին [ա]պարգեւեց. Մուրթքէ ալ թագաւորին ներկայացաւ, որովհետեւ Եսթեր թագաւորին իմացուցեր էր թէ ան իրեն ի՛նչ ազգական էր: 2 Թագաւորը հանեց իր մատանին՝ որ Համանէն [բ]վերցուցեր էր, ու զայն Մուրթքէի տուաւ. իսկ Եսթեր Մուրթքէն նշանակեց Համանի տան վրայ:

3 Եսթեր վերստին խօսեցաւ թագաւորին ներկայութեան, անոր ոտքերը բռնկաւ եւ լալով աղաչեց անոր՝ որ [գ]խափանէ Ագագացի Համանի մտածած չարիքը եւ Հրեաներուն դէմ անոր [դ]պատրաստած ծրագիրը": 4 Թագաւորը ոսկի մականը Եսթերի երկարեց. Եսթեր ալ ոտքի ելաւ, թագաւորին առջեւ կայնեցաւ 5 եւ ըսաւ. «Եթէ թագաւորին [ե]հաճելի է ու ես իր [զ]առջեւ շնորհք գտայ, եթէ սա՛ բանը թագաւորին [է]կը յարմարի" ու ես իր աչքերուն հաճելի եմ, թող գրուի՝ որ Ագագացի Ամադաթայի որդիին՝ Համանի [ը]ծրագիրը խափանուի", այսինքն՝ անոր [թ]նամակները, որ գրեց՝ թագաւորին բոլոր գաւառներուն մէջ եղող Հրեաները կորսնցնելու համար: 6 Արդարեւ ի՞նչպէս պիտի կարենամ տեսնել իմ ժողովուրդիս պատահելիք չարիքը. ի՞նչպէս պիտի կարենամ տեսնել իմ ազգակիցներուս

[բ] Կամ՝ մահիճին վրայ ինկած

[ժ] Եբր.՝ նուաճէ

[ի] Եբր.՝ խօսող

[ա] Եբր.՝ տուաւ

[բ] Եբր.՝ անցուցեր

[գ] Եբր.՝ անցընէ

[դ] Եբր.՝ հնարած հնարքը

[ե] Եբր.՝ լաւ

[զ] Եբր.՝ աչքերուն

[է] Եբր.՝ առջեւ յարմար է

[ը] Եբր.՝ հնարքը ետ դարձուի

[թ] Եբր.՝ գրութիւնները

կորսուիլը»:

7 Ասուերոս թագաւորը Եսթեր թագուհիին ու հրեայ Մուրթքէի պատասխանեց. «Ահա՛ Համանի տունը Եսթերի պարգեւեցի, ու զայն փայտի վրայ կախեցին՝ քանի որ իր ձեռքը Հրեաներուն վրայ երկարեց: 8 Դո՛ւք ալ թագաւորին անունով գրեցէք ինչ որ ձեզի [ժ]հաճելի է՝ Հրեաներուն մասին, եւ կնքեցէ՛ք թագաւորին մատանիով. որովհետեւ թագաւորին անունով գրուած ու թագաւորին մատանիով կնքուած գրութիւնը [ի]չի խափանուիր՚՚»:

9 Այն ատեն – երրորդ ամսուան, այսինքն՝ Սիվան ամսուան քսաներեքերորդ օրը – թագաւորին ատենադպիրները կանչուեցան, եւ Մուրթքէի ամբողջ պատուիրածին համաձայն գրուեցաւ Հրեաներուն, նաեւ սատրապներուն, կուսակալներուն ու գաւառներու իշխանաւորներուն,– հարիւր քսաներեօթը գաւառներուն՝ Հնդկաստանէն մինչեւ Եթովպիա,– ամէն գաւառի իր գիրով եւ ամէն ժողովուրդի իր լեզուով, նաեւ Հրեաներուն՝ իրենց գիրով ու լեզուով: 10 Ասուերոս թագաւորին անունով գրեց եւ թագաւորին մատանիով կնքեց, ապա նժոյգներու եւ [լ]ճայիկներէ ծնած՚՚ ջորիներու վրայ հեծած [խ]սուրհանդակներով նամակներ՚՚ ղրկեց, 11 որոնցմով թագաւորը բոլոր քաղաքներու Հրեաներուն արտօնութիւն կու տար որ համախմբուին, իրենց [ծ]կեանքը պաշտպանեն՚՚, եւ [կ]իրենց վրայ յարձակող՚՚ ժողովուրդին ու գաւառին բոլոր զինեալ ոյժերը, նաեւ մանուկներն ու կիները կոտորեն, մեռցնեն եւ կորսնցնեն, ու անոնց ունեցածը իբր աւար կողոպտեն, 12 Ասուերոս թագաւորին բոլոր գաւառներուն մէջ՝ [հ]նոյն օրը՚՚, տասներկրորդ ամսուան – այսինքն՝ Ադար ամսուան – տասներեքերորդ օրը: 13 Իւրաքանչիւր գաւառի մէջ [ձ]հրատարակուելիք հրովարտակին գրութեան պատճէնը բոլոր ժողովուրդներուն [ղ]հաղորդուեցաւ, որպէսզի Հրեաները այդ օրուան համար պատրաստ ըլլան՝ իրենց թշնամիներէն վրէժ առնելու: 14 Սուրհանդակները նժոյգներու եւ ջորիներու վրայ հեծան, ու արտորալով [մ]մեկնեցան՝ թագաւորին հրամանէն հարկադրուելով. հրովարտակը Շուշան մայրաքաղաքին մէջ ալ հրատարակուեցաւ:

15 Մուրթքէ դուրս ելաւ թագաւորին առջեւէն՝ [մ]կապուտակէ ու ճերմակ բեհեզէ թագաւորական հանդերձով, ոսկիէ մեծ թագով, եւ բեհեզէ ու [յ]ծիրանիէ պատմուճանով.

[ժ] Եբր.՝ լաւ

[ի] Եբր.՝ ետ չի դարձուիր

[լ] Եբր.՝ ճայիկներու ձագ

[խ] Եբր.՝ սուրհանդակներու ձեռքով գրութիւններ

[ծ] Եբր.՝ կեանքին համար կայնին

[կ] Եբր.՝ զիրենք ճնշող

[հ] Եբր.՝ մէկ օրուան մէջ

[ձ] Եբր.՝ տրուելիք

[ղ] Եբր.՝ յայտնուեցաւ

[մ] Եբր.՝ դուրս ելան

[մ] Այսինքն՝ կապուտակով ներկուած կերպասէ

[յ] Այսինքն՝ ծիրանիով ներկուած կերպասէ

Շուշան քաղաքը ցնծութեամբ աղաղակեց եւ ուրախացաւ. 16 Հրեաները լոյս, ուրախութիւն, բերկրանք ու պատիւ ունեցան: 17 Ամէն գաւառի եւ ամէն քաղաքներուն մէջ, ո՛ւր որ թագաւորին հրամանը եւ հրովարտակը կը հասնէին, Հրեաները ուրախութիւն ու բերկրանք, խնճոյք եւ [ճ]տօնախմբութեան օր ունեցան: Երկրին ժողովուրդներէն շատերը Հրեայ եղան, որովհետեւ Հրեաներուն երկիւղը ինկաւ իրենց վրայ:

ՀՐԵԱՆԵՐԸ ԿԸ ՋԱՐԴԵՆ ԻՐԵՆՑ ԹՇՆԱՄԻՆԵՐԸ

9

Տասներկրորդ ամսուան – այսինքն՝ Ադար ամսուան – տասներեքերորդ օրը, երբ թագաւորին հրամանին եւ անոր հրովարտակին գործադրութեան ժամանակը հասաւ, մինչ Հրեաներուն [ա]ոսոխները կը յուսային անոնց վրայ տիրել, այդ օրը կացութիւնը յեղաշրջուեցաւ, որովհետեւ Հրեանե՛րը տիրեցին զիրենք ատողներուն վրայ: 2 Ասուերոս թագաւորին բոլոր գաւառներուն մէջ՝ Հրեաները իրենց քաղաքներուն մէջ համախմբուեցան, որպէսզի իրենց չարիք ընեն [բ]մտադրողներուն վրայ ձեռք երկարեն. ո՛չ մէկը կրցաւ անոնց [գ]ընդդիմանալ, որովհետեւ անոնց երկիւղը բոլոր ժողովուրդներուն վրայ ինկած էր: 3 Գաւառներուն բոլոր իշխանաւորները, սատրապները, կուսակալներն ու թագաւորին գործակատարները Հրեաներուն նեցուկ կ՚ըլլային, որովհետեւ անոնց վրայ Մուրթքէի երկիւղը ինկած էր: 4 Արդարեւ Մուրթքէ [դ]պալատին մէջ մեծ էր, եւ անոր համբաւը բոլոր գաւառները [ե]տարածուած էր, քանի այդ մարդը՝ Մուրթքէ [զ]հետզհետէ կը մեծնար: 5 Հրեաները իրենց բոլոր ոսոխները սուրի հարուածով զարկին՝ ջարդելով ու կորսնցնելով, եւ զիրենք ատողներուն հետ վարուեցան իրենց կամքին համաձայն: 6 Հրեաները Շուշան մայրաքաղաքին մէջ հինգ հարիւր մարդ մեռցնելով կորսնցուցին. 7 նաեւ Փարսանդաթան, Դաղփոնը, Ասփաթան, 8 Փորաթան, Ադալիան, Արիդաթան, 9 Փարմաշթան, Արիսայիւ, Արիդայիւ ու Վայեզաթան,– 10 Հրեաներու հակառակորդին՝ Ամադաթայի որդիին՝ Համանի տասը որդիները,– մեռցուցին. բայց աւարին ձեռք չերկարեցին: 11 Այդ օրը Շուշան մայրաքաղաքին մէջ մեռցուածներուն թիւը թագաւորին [է]հաղորդուեցաւ:

12 Թագաւորը Եսթեր թագուհիին ըսաւ. «Հրեաները Շուշան մայրաքաղաքին մէջ հինգ հարիւր մարդ, ու Համանի տասը որդիները մեռցնելով կորսնցուցին. արդեօք թագաւորին միւս գաւառներուն մէջ ինչե՛ր ըրած են: Իսկ հիմա ի՞նչ է խնդրանքդ. ընէ՛, ու պիտի

[ճ] Եբր.՝ լաւ

[ա] Եբր.՝ ատողները

[բ] Եբր.՝ փնտռողներուն

[գ] Եբր.՝ դէմ կենալ

[դ] Եբր.՝ թագաւորին տան

[ե] Եբր.՝ գացած

[զ] Եբր.՝ երթալով

[է] Եբր.՝ առջեւ բերուեցաւ

տրուի քեզի: Տակաւին ի՞նչ պահանջ ունիս. ըսէ՛, ու պիտի կատարուի»: 13 Եսթեր պատասխանեց. «Եթէ թագաւորին [ը]հաճելի է, Շուշանի մէջ եղող Հրեաներուն թող արտօնութիւն տրուի, որ վաղն ալ այս օրուան հրովարտակին համաձայն վարուին. Համանի տասը որդիներն ալ փայտի վրայ թող կախուին»: 14 Թագաւորը հրամայեց որ այդպէս ըլլայ. Շուշանի մէջ հրովարտակը [բ]հրատարակուեցաւ, եւ Համանի տասը որդիները կախուեցան: 15 Շուշանի մէջ եղող Հրեաները Ադար ամսուան տասնչորրորդ օրն ալ համախմբուեցան, ու Շուշանի մէջ երեք հարիւր մարդ մեռցուցին. բայց աւարին ձեռք չերկարեցին: 16 Թագաւորին գաւառներուն մէջ եղող միւս Հրեաներն ալ համախմբուեցան, իրենց [գ]կեանքը պաշտպանեցին՝ եւ իրենց թշնամիներէն հանգստացան. զիրենք ատողներէն եօթանասունհինգ հազար մարդ մեռցուցին, բայց աւարին ձեռք չերկարեցին: 17 Ասիկա Ադար ամսուան տասներեքերորդ օրը եղաւ. անոր տասնչորրորդ օրը հանգստացան, ու զայն խնճոյքի եւ ուրախութեան օր ըրին. 18 իսկ Շուշանի մէջ եղող Հրեաները այդ ամսուան տասներեքերորդ օրն ու տասնչորրորդ օրը հաւաքուեցան, եւ տասնհինգերորդ օրը հանգստացան, ու զայն խնճոյքի եւ ուրախութեան օր ըրին: 19 Հետեւաբար՝ գիւղացի Հրեաները, որոնք անպարիսպ [դ]գիւղաքաղաքներու մէջ կը բնակէին, Ադար ամսուան տասնչորրորդ օրը ուրախութեան, խնճոյքի ու [ե]տօնախմբութեան օր ըրին՝ իրարու բաժիններ ղրկելով:

20 Մուրթքէ այս բաները գրեց, եւ Ասուերոս թագաւորին բոլոր գաւառներուն մէջ մօտ թէ հեռու եղող բոլոր Հրեաներուն [զ]նամակներ ղրկեց, 21 որպէսզի ամէն տարի իրենց մէջ տօն կատարեն Ադար ամսուան տասնչորրորդ օրը եւ անոր տասնհինգերորդ օրը, 22 (իբր օրեր՝ երբ Հրեաները իրենց թշնամիներէն հանգստացան, եւ իբր այն ամիսը՝ երբ իրենց տրտմութիւնը՝ ուրախութեան փոխուեցաւ, ու իրենց սուգը՝ [է]տօնախմբութեան օրուան,) զանոնք խնճոյքի եւ ուրախութեան օրեր ընեն, անոնց մէջ իրարու բաժիններ ղրկելով, իսկ աղքատներուն՝ պարգեւներ: 23 Հրեաները ընդունեցին ընել ինչ որ սկսած էին, եւ ինչ որ Մուրթքէ իրենց գրած էր: 24 Արդարեւ բոլոր Հրեաներուն հակառակորդը, Ագագացի Ամադաթայի որդին՝ Համա մտածեր էր Հրեաները կորսնցնել, ու [թ]փուր (այսինքն՝ վիճակ) ձգեր էր՝ զանոնք խուճապի մատնելու եւ կորսնցնելու համար: 25 Բայց երբ Եսթեր թագաւորին ներկայացաւ, ան [ժ]նամակներով հրամայեց որ Հրեաներուն դէմ Համանի [ի]պատրաստած չար ծրագիրը՝ անոր գլուխը վերադառնայ, ու զինք եւ իր որդիները փայտի

[ը] Եբր.՝ լաւ

[բ] Եբր.՝ տրուեցաւ

[գ] Եբր.՝ կեանքին համար կայնեցան

[դ] Եբր.՝ քաղաքներու

[ե] Եբր.՝ լաւ

[զ] Եբր.՝ գրութիւններ

[է] Եբր.՝ լաւ

[թ] Այսինքն՝ բախտ (պարսկերէն)

[ժ] Եբր.՝ գրութիւններով

[ի] Եբր.՝ հնարած չար հնարքը

վրայ կախեն: 26 Հետեւաբար այդ օրերը Փուրիմ կոչուեցան՝ [ղ]փուր անունին համաձայն: Ուստի, այս նամակին բոլոր խօսքերուն համար, նաեւ այս մասին իրենց տեսածներուն եւ իրենց պատահածներուն համար, 27 Հրեաները [զ]որոշեցին ու [մ]յանձն առին որ իրենք, իրենց զարմը եւ բոլոր իրենց միացողները ամէն տարի առանց անտեսելու տօն կատարեն այդ երկու օրերը՝ իրենց [յ]կանոնին եւ ատենին համաձայն: 28 Այդ օրերը պիտի յիշատակուին ու [ճ]տօնուին [շ]սերունդէ սերունդ՝, ամէն գերդաստանի մէջ, ամէն գաւառի մէջ եւ ամէն քաղաքի մէջ. այս Փուրիմի օրերը Հրեաներէն պիտի չանտեսուին, ու անոնց յիշատակը իրենց զարմէն պիտի չկորսուի:

ՓՈՒՐԻՄԻ ՏՕՆԸ

29 Աբիքէլի աղջիկը՝ Եսթեր թագուհին, եւ հրեայ Մուրթքէ ամբողջ [ո]պնդումով գրեցին Փուրիմը հաստատող այս երկրորդ նամակը: 30 Ասուերոսի թագաւորութեան հարիւր քսաներեօթը գաւառներուն մէջ եղող բոլոր Հրեաներուն [չ] նամակներ ղրկուեցան՝ խաղաղութեան ու ճշմարտութեան խօսքերով, 31 որպէսզի այս Փուրիմի օրերը իրենց սահմանուած ատենին մէջ հաստատեն՝ ինչպէս հրեայ Մուրթքէն ու Եսթեր թագուհին անոնց պատուիրեցին. անոնք ալ իրենց համար եւ իրենց զարմին համար հաստատեցին ծոմապահութեան ու իրենց աղաղակին վերաբերեալ հրահանգները: 32 Այսպէս՝ Եսթերի հրամանը հաստատեց Փուրիմի վերաբերեալ այս հրահանգները, եւ ասիկա գիրքի մէջ գրուեցաւ:

ԱՍՈՒԵՐՈՍԻ ՄԵԾՆԱԼԸ ԵՒ ՄՈՒՐԹՔԷԻ ՅԱՌԱՋԱՆԱԼԸ

10

Ասուերոս թագաւորը երկրին վրայ հարկ դրաւ, նաեւ՝ ծովու կղզիներուն վրայ: 2 Անոր զօրութեան ու քաջութեան բոլոր գործերը, նաեւ Մուրթքէի մեծութեան յայտարարութիւնը, որուն թագաւորը զինք [ա]բարձրացուց, ահա՛ Մարաստանի եւ Պարսկաստանի թագաւորներուն ժամանակագրութեան գիրքին մէջ գրուած են: 3 Արդարեւ հրեայ Մուրթքէն Ասուերոս թագաւորին [բ]փոխանորդն էր. Հրեաներուն մէջ մեծ էր, ու իր

[ղ] Այսինքն՝ բախտ (պարսկերէն)

[զ] Եբր.՝ հաստատեցին

[մ] Եբր.՝ իրենց վրայ

[յ] Եբր.՝ գրութեան

[ճ] Եբր.՝ կատարուին

[շ] Եբր.՝ ամէն սերունդի մէջ

[ո] Եբր.՝ զօրութեամբ

[չ] Եբր.՝ գրութիւններ

[ա] Եբր.՝ մեծցուց

[բ] Եբր.՝ երկրորդն

եղբայրներուն բազմութեան՝ հաճելի. իր ժողովուրդին բարօրութիւնը կը փնտռէր, եւ իր ամբողջ զարմին խաղաղութեան համար կը խօսէր: